

איך מציירים "שלום קר"? הסימבוליקה של המעבר מסכסוך לשלום בין מצרים לישראל: כולי דואר מצריים כמקרה בוחן, 1973-1982

אופיר וינטר¹

היונה שנשלחה בסיפור המבול התנ"כי (בראשית ח, יא) לתור אחר קרקע יבשה מחוץ לתיבת נוח ושבה כשבמקורה עלה זית, הפכה במרוצת השנים לסמל אוניברסלי של שלום וגם של דואר. מסעו הנועז של אנואר סאדאת לירושלים בנובמבר 1977, וחווה השלום פורץ הדרך שנחתם כעבור כשנה וחצי בעקבותיו, הובילו גם הם להתלכדות סימבולית בין יונת השלום ויונת הדואר. היבט אחד של ה"מפגש בין שתי היונים", שהיה טכני בעיקרו, נגע לכינון קשרי הדואר הרגילים בין מצרים לישראל ב-27 בינואר 1980, כחלק מהסכמי הנורמליזציה ומביטול מצב המלחמה וגילויי החרם בין הצדדים. היבט אחר, שהיו לו ממדים פסיכולוגיים ותרבותיים ושב מתמקד חיבור זה, קשור לתפקידים ההסברתיים שמילאו כולי הדואר המצריים והאייקונים שצוירו עליהם על רקע יוזמת השלום של סאדאת בהקניית לגיטימיות למעבר הדרמטי מסכסוך ארוך שנים לשלום עם ישראל ובעיצוב אופיים של יחסי השלום.

חוזה השלום עם ישראל סימל מהפך חד במדיניותה המסורתית של מצרים, אשר משמעויותיו חרגו מהספירה הפוליטית. כשסאדאת בחר בדרך השלום היה עליו ליישב בין תפיסות, אמונות ורגשות שעמדו בבסיסה של "תרבות סכסוך" מושרשת,² לה הוא ומשטרו הטיפו באדיקות במשך שנים, לבין מהלכים פייסניים שנתפסו עד לא מכבר כפסולים מעיקרם. הכשרת מפנה מדינית-תרבותי מרחיק לכת כגון זה הציבה בפני סאדאת ואנשיו קושי מיוחד. הדבר נבע מכך שאחד ממעיינות הלגיטימיות שמתוכם שאבו המשטרים המצריים לדורותיהם את אהדת דעת הקהל, בעיקר בעידן גמאל עבד אל-נאצר אך במידה בלתי-מבוטלת גם לאחריו, היה המחויבות למטרות הכלל-ערביות והכלל-אסלאמיות, ובראשן הבעיה הפלסטינית והמאבק בישראל.³ במובן זה, השלום עם ישראל לא היה רק בבחינת סטייה נורמטיבית ושבירת טאבו, אלא "כריתת

1 מאמר זה נערך על ידי מרים מילשטיין.

2 "תרבות הסכסוך" שאותה מפתחים בני חברות במהלך סכסוכים ממושכים מוגדרת על ידי בר-טל כפרטואר פסיכולוגי-חברתי של אמונות, עמדות ורגשות בנוגע ליעדי הסכסוך, לגורמים לפריצתו, למהלכו, לחברת ההשתייכות, לחברה היריבה ולפתרון הרצוי. אלה יוצרים פריזמה שדרכה תופסים הפרטים בחברה את מציאות הסכסוך ומפרשים אותה בתהליך סלקטיבי, מוטה ומעוות של עיבוד מידע. רפרטואר זה ממלא תחילה תפקיד פונקציונלי בהתמודדות עם אתגרי הסכסוך, אך במרוצת הזמן עלול להפוך לגורם ההנעה, ההצדקה והרציונליזציה העיקרי שלו, כמו גם לחסם בפני פתורו. ראו: דניאל בר-טל, לחיות עם הסכסוך, ירושלים 2007, עמ' 24-25, 41-45, 313-315.

3 Michael Hudson, *Arab Politics: The Search for Legitimacy*, New Haven and London 1977, pp. 238-242

על הכותבים

רועי מרום הוא דוקטורנט בחוג ללימודי ארץ-ישראל באוניברסיטת חיפה. מוסמך החוג להיסטוריה של המזרח התיכון ואפריקה באוניברסיטת תל אביב (2017), בהצטיינות יתרה) ובוגר התואר הראשון בחוג להיסטוריה של המזרח התיכון ואפריקה ובחוג לשפה וספרות ערבית באוניברסיטה זו (2010, בהצטיינות יתרה). עבודת התזה שלו בדבר דיני הפגיעה בגוף ובנפש בעת העתיקה ובאסלאם הקדום, שנכתבה בהנחיית ד"ר נורית צפירי, זכתה בפרס מכון מינ"ם לשנת 2017. עבודותיו, שחלקן התפרסמו בכתבי עת שפטים והוצגו בכנסים בארץ ובחו"ל, משלכות תובנות מתחומי ההיסטוריה של המזרח התיכון, חקר הדתות, הארכאולוגיה, הגאוגרפיה ההיסטורית ולימודי התרבות בהקשר הרגיונלי של אזור השרון והחברה הערבית במישור החוף בתקופה העות'מאנית ובתקופת המנדט. שותף לסקר הארכאולוגי של ישראל.

תמיר גורן הוא מרצה בכיר במחלקה ללימודי ארץ ישראל וארכיאולוגיה באוניברסיטת בר-אילן. תחום התמחותו הוא ההיסטוריה של הסכסוך היהודי-הערבי בהיבטים פוליטיים וגיאוגרפיים. ד"ר גורן פרסם ארבעה ספרים ועשרות מאמרים בכתבי עת מדעיים. ספרו האחרון, שעוסק בהתפתחותה של יפו בתקופת המנדט, פורסם בהוצאת יד יצחק בן-צבי: גאות ושפל: התפתחותה העירונית של יפו ומקומה בעימות היהודי-הערבי בארץ-ישראל, 1917-1947 (2016).

אופיר וינטר הוא עמית מחקר במכון למחקרי ביטחון לאומי (INSS) ומרצה באוניברסיטת תל אביב. הוא בוגר לימודי דוקטורט בחוג להיסטוריה של המזרח התיכון ואפריקה באוניברסיטת תל אביב. עבודת הדוקטורט שלו (בהנחיית פרופ' אייל זיסר ופרופ' אוריה שביט) עסקה בעיון השוואתי במאבקם של משטרי מצרים וירדן על הלגיטימיות של הסכמי השלום עם ישראל, 1973-2001. הוא מחבר שותף בספר אויבי, מורי: הציונות וישראל במשנתם של אסלאמיסטים וליברלים ערבים (עם פרופ' שביט), ומחברם של מאמרים העוסקים בחברה ובפוליטיקה של מצרים, בסכסוך הישראלי-הערבי, ביחסי דת ומדינה בעולם הערבי ובהלכה האסלאמית בת-זמננו.

הלל כהן, ירושלמי, פרופסור חבר בחוג ללימודי האסלאם והמזרח התיכון ועומד בראש מרכז צ'ריק לחקר הציונות ומדינת ישראל באוניברסיטה העברית בירושלים. חוקר את היחסים ההדדיים בין החברה הפלסטינית לציונות ולמדינת ישראל משלהי התקופה העות'מאנית ועד היום. ב-2013 פורסם ספרו תרפ"ט: שנת האפס בסכסוך היהודי-ערבי. ספרו על ירושלים, כיכר השוק ריקה: עלייתה ונפילתה של ירושלים הערבית, 1967-2007 יצא לאור ב-2007.

עידו שחר הוא מרצה בכיר בחוג ללימודי המזרח התיכון והאסלאם באוניברסיטת חיפה. מחקריו עוסקים באנתרופולוגיה של משפט, משפט מוסלמי, החברה הפלסטינית בישראל ומצרים בתקופת ימי הביניים ומצרים בתקופה המודרנית. בין פרסומיו האחרונים: *Legal Pluralism in the Holy City: Competing Courts, Forum Shopping*.

and Institutional Dynamics in Jerusalem (Surrey: Ashgate 2015); "Between Books and Politics: Cairo International Book Fair as a Field Configuring Event," *History and Anthropology* 28/2 (2017): 166-182; *Rural Economy and Tribal Society in Islamic Egypt, Vol. I: Al-Nābulusi's Villages of the Fayyūm*, edited and translated by Yossef Rapoport and Ido Shahar (Forthcoming in Brepols)

is described within the historical context of the decline of Jaffa in the final years of the Mandate and the escalating Jewish-Arab conflict. The struggle for expansion was a significant component in Jaffa's attempts to remedy its predicament and ensure its future prosperity and potential for growth. This article examines the way the Arab leadership in Jaffa and beyond understood the threat emanating from Tel Aviv and its attempts to curb the Hebrew city's encirclement of one of the most prominent Palestinian urban centers in Palestine.

WHAT CHARACTERIZES A 'COLD PEACE'? THE SYMBOLISM BEHIND THE SHIFT FROM WAR TO PEACE BETWEEN ISRAEL AND EGYPT: EGYPTIAN POSTAGE STAMPS AS A CASE STUDY, 1973-1982

Ofir Winter

This article investigates the role of postage stamps in the Egyptian regime's quest to legitimize its shift from conflict to peace with Israel from 1973 to 1982, starting with the formulation of the first Egyptian-Israeli Disengagement Agreement through the signing of the peace treaty in 1979 and up to Israel's final withdrawal from the Sinai Peninsula. The Egyptian regime used philately to promote the notion that the peace treaty with Israel was consistent with Egyptian national hegemonic ideals, and used old, familiar and well-established symbols to do so which were reinterpreted and re-conceptualized in the spirit of Egypt's new policy. In terms of iconography, peace with Israel was depicted as an extension of the Egyptian supra-narratives of "liberation" and "revival", rather than as a departure from them towards a new policy orientation. This iconography was meant to bolster the Egyptian regime's information dissemination campaign to accept the controversial political transition, ease the cognitive dissonance in Egyptian public opinion and ultimately enhance the legitimacy of its groundbreaking peace treaty with its former enemy.

ZIONISM AND THE TEMPLE MOUNT, PALESTINIAN NATIONALISM AND AL-AQSA: A COMPARATIVE VIEW

Hillel Cohen

The Temple Mount/al-Aqsa Mosque constitutes a national and religious focal point for both Israelis and Palestinians, and religious traditions are central to the historical perceptions of both peoples. However, there are deep-seated differences in their attitudes towards this site. Whereas the Zionist movement attempted